

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ

У статті представлено експериментальну перевірку системного підходу у психолого-педагогічній підготовці фахівців галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» освітнього ступеня «Бакалавр» у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Визначено шляхи реалізації системного підходу у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання, що дозволить диверсифікувати психолого-педагогічну складову змісту професійної освіти в університетах та забезпечити її інтегративність, наступність та неперервність.

Ключові слова: професійна освіта; педагог професійного навчання; системний підхід.

Постановка проблеми. Динамічність сучасної вищої освіти в Україні продиктовано пошуком збалансованої й оптимальної рівноваги між вітчизняними ustalеними шляхами розвитку та інтеграцією, адаптацією та взаємопроникненням у європейський освітній простір.

Системний підхід є загально визнаною методологією дослідження оптимального й ефективного управління якістю навчального процесу загалом та в університетах зокрема. «У сучасному науковому і технічному знанні розробка проблематики, пов'язаної із дослідженням і конструюванням систем різного роду, проводиться у межах системного підходу, загальної теорії систем, різних спеціальних теорій систем, системному аналізі, кібернетики, системотехніки, синергетики, теорії катастроф, термодинаміки нерівноважних систем тощо» [14, с. 16].

Аналіз актуальних досліджень. Наукові здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Н. Абрамов, А. Аверьянов, Р. Акофф, І. Блауберг, В. Зінченко, М. Левін, Є. Моргунов, В. Садовський, Е. Юдінтаін, розкривають філософію та методологію системного підходу; В. Андрущенко, Я. Болюбаш, О. Дубасенюк, Т. Ільїна, В. Кремень, І. Малафійк, В. Сидоренко, Ю. Шабановата ін. – системний підхід у вищій школі; П. Гальперін, Н. Талізіна, З. Решетова досліджували аспекти формування теоретичного мислення учнів у процесі професійного навчання, що базувався на системному підході.

Згідно класифікатора професій постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2004 р. № 1567 коло педагогічних працівників було поповнено відносно новою професією – «Педагог професійного навчання», що відноситься до педагогічних кадрів системи професійно-педагогічної освіти. Сучасна система професійно-педагогічної освіти «спрямовується на підготовку педагога з високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на новітніх досягненнях психолого-педагогічних наук, сучасних спеціаль-

них знаннях певної галузі виробництва; з високим рівнем педагогічної компетентності, критичного мислення, здатності застосовувати наукові надбання на практиці, запроваджувати цінності демократичної, правової держави» [3, с. 14].

Тому метою статті є презентація відкритої системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання в умовах університету.

Виклад основного матеріалу. Нами запропонована відкрита система психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання в університетах, яка реалізує підхід поетапного формування розумових дій до принципу побудови навчальних предметів як способу організації орієнтування у предметі вивчення. «Відкритою ж системою вважається та, в якій має місце обмін матерією, енергією або інформацією між системою і оточуючим середовищем (іншими системами)» [14, с. 91; 11].

Згідно теорії П. Я. Гальперіна формування розумових дій передбачає такі етапи:

1. Етап попереднього ознайомлення з метою навчання та його умовами;
2. Етап складання схеми орієнтовної основи дій (ООД);
3. Етап формування матеріальної діяльності;
4. Етап зовнішньої мови;
5. Етап внутрішньої мови;
6. Етап інтеріоризації дій [15].

Зміст орієнтовної основи дій (ООД) може бути різним як за повнотою умов, які необхідні для правильного виконання дій, так і за ступенем їх узагальненості [7].

Своєю чергою, З. Решетовою ґрунтовно досліджено «третьій тип» ООД, якому характерно повний склад умов, що об'єктивно необхідні для успішного виконання дій, та обґрунтовано методологічний принцип розробки змісту як ООД, так і навчального предмету [11].

В розробленому нами змісті навчальних предметів, що забезпечують психолого-педагогічну підготовку педагогів професійного навчання в університетах, передбачено організацію пізнавальної діяльності студентів як послідовне дослідження системного об'єкту, що в кінцевому результаті має виступити як методична система з такими ознаками як інтегративність, наступність та неперервність.

Основою пізнавальної діяльності майбутніх фахівців є розкриття принципу її організації, її внутрішньої структури, розшифрування властивостей та особливостей, що в подальшому вибудовуються у специфічну систему [11; 8; 9; 12; 13; 16; 17; 19; 20; 21].

Далі пропонуємо у табл.1 та в схематичній формі (рис. 1) візуалізацію структури психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями: харчові технології, технології виробів легкої промисловості, дизайн, деревообробка, економіка, документознавство, сфера обслуговування), яка є основою відкритої системи психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання в університетах.

Витяг з навчального плану
галузь знань 0101Освіта/Педагогіка,
спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) освітнього ступеня «Бакалавр»

Таблиця 1

№ п/п	I. Нормативна частина навчального плану (Цикл професійної та практичної підготовки)		семестри
1.1	Психологія (9 кред., 270 год.)		1,2,3
1.2	Професійна педагогіка (9 кред., 270 год.)		2,3,4
1.3	Методика професійного навчання(9 кред., 270 год.)		5,6,7
1.4	Курсовий проект з «Методики професійного навчання» (1 кред., 30 год.)		7
1.5	Е-навчання (3 кред., 90 год.)		6
II. Вибіркова частина навчального плану Дисципліни вільного вибору ВНЗ			
2.1	Основи інклюзивної освіти (3 кред., 90 год.)		6
2.2	Методика виховної роботи (3 кред., 90 год.)		7
III. Вибіркова частина навчального плану Дисципліни вільного вибору студента			
	<i>Дисципліни III циклу (1)</i>		<i>Дисципліни III циклу (2)</i>
3.1	Педагогічна іміджологія (3 кред., 90 год.)	Креативні технології навчання (3 кред., 90 год.)	6
3.2	Професійна мобільність (3 кред., 90 год.)	Методика факультативної та гурткової роботи (3 кред., 90 год.)	7
3.3	Комунікативні процеси у педагогічній діяльності (6 кред., 180 год.)	Інженерно-педагогічна творчість (6 кред., 180 год.)	8
IV. Практична підготовка			
4.1	Педагогічна пропедевтична практика(3 кред., 90 год.)		5
4.2	Педагогічна виробнича практика (9 кред., 270 год.)		8

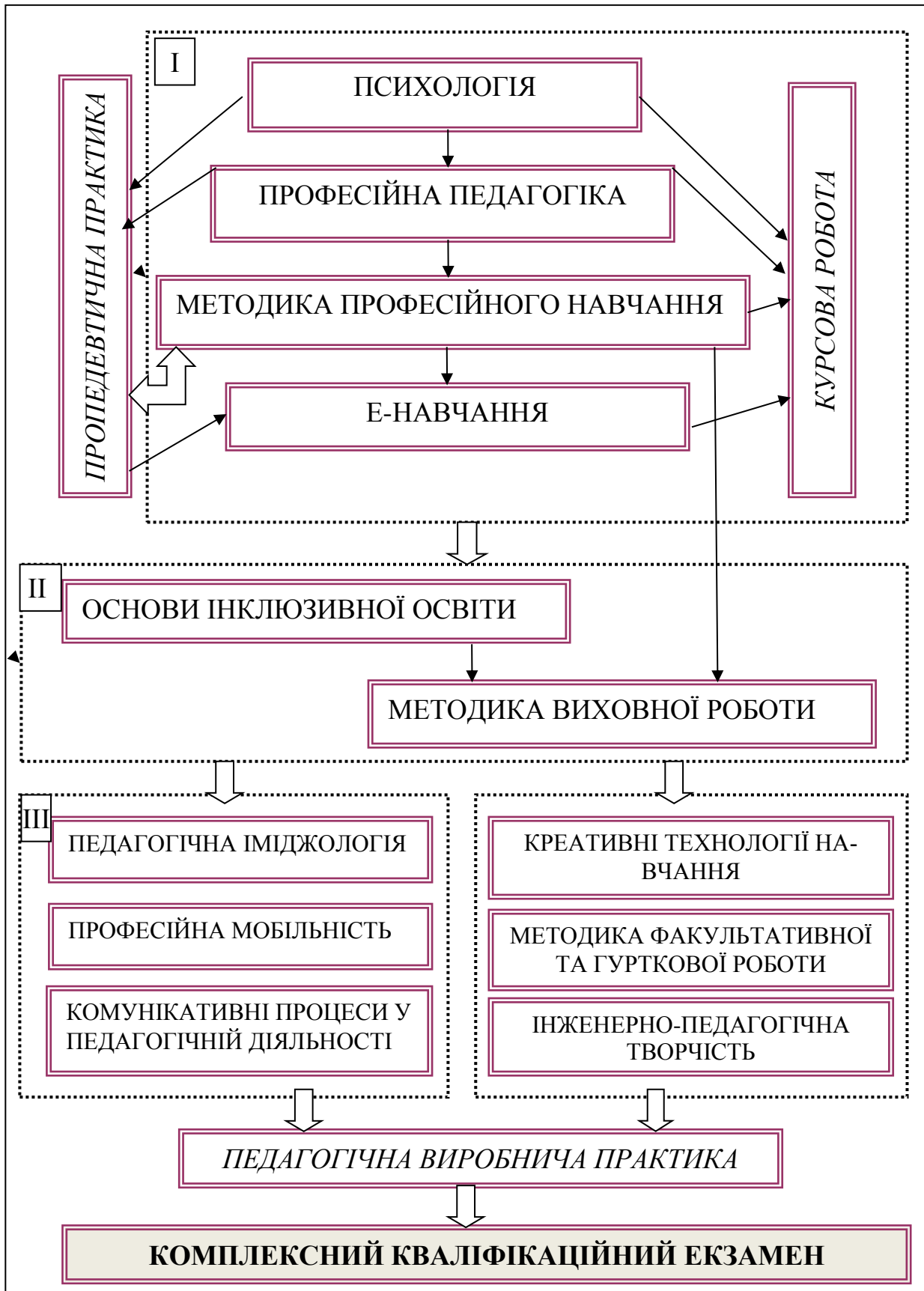

Рис. 1. Структура психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

З метою забезпечення системного підходу у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання ми використали матрицю «інваріантних точок» акмеці-

лових стратегій системного управління Н. В. Кузьміною у формулюванні ключових компетентностей

майбутніх педагогічних кадрів для професійних навчальних закладів:

– *гностичні* або *дослідні*, які передбачають дослідження сфері освіти і формулювання навчально-пізнавальних та власне педагогічних завдань;

– *прогностичні* та *проектувальні*, як антиципації можливих наслідків від прийнятих рішень і посилення акцентів на інформації, що повідомляється, з метою відокремлення головного від другорядного, інтегрального від індивідуального, запровадження технології орієнтовної основи дій (ООД);

– *конструктивні* – відбирати навчальну, наукову, мотивуючу інформацію, композиційно будувати інформацію на майбутньому занятті, з урахуванням різних рівнів підготовленості учнів;

– *комунікативні* – завойовувати і підтримувати авторитет, встановлювати професійно доцільні взаємини, безпосередні та опосередковані з учнями

(з огляду на їх ріст і розвиток), з батьками учнів, з партнерами по професійній діяльності (по вертикалі і по горизонталі);

– *організаційні*, що передбачають самоорганізацію, самоосвіту, самоконтроль на підготовчих етапах до професійної діяльності, в безпосередній взаємодії з учнями на етапах аналізу реальних результатів діяльності у порівнянні з отриманими результатами [4].

Для реалізації запропонованої структури психолого-педагогічної підготовки педагога професійного навчання за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) освітнього ступеня «Бакалавр» були підготовлені і видані освітньо-професійні комплекси [5; 6] і таким чином обґрунтовано інтегративність, наступність та неперервність, як основоположних принципів підготовки майбутніх педагогічних кадрів для професійних навчальних закладів в Україні.

Список використаних джерел

1. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем. – Воронеж : ВГУ, 1977. – 304 с.
2. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія / О. А. Дубасенюк, Т. В. Семенюк, О. Є. Антонова. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. – 193 с.
3. Зайченко І. В. Теорія і методика професійного навчання : навч. посіб. / І. В. Зайченко. – [2-е вид., доп. і переробл.] – К. : Вид-во Ліра-К, 2016. – 580 с.
4. Кузьміна Н. В. Фундаментальная акмеология как важнейший ресурс процесса повышения продуктивности образования // Проблемы освіти: збірник наукових праць. – Житомир-Київ, 2015. – Вип. 84. – С. 14–19.
5. Освітньо-професійний комплекс: 015 Професійна освіта. Документознавство: науково-методичне видання нормативних документів та змісту навчальних дисциплін, практик, курсових та випускної кваліфікаційної роботи щодо підготовки бакалаврів за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізацією «Документознавство»), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка / Т. А. Жижко, Т. Б. Гуменюк, Н. М. Титова, О. О. Субіна. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2017. – 193 с.
6. Освітньо-професійний комплекс: 015 Професійна освіта. Документознавство: науково-методичне видання нормативних документів та змісту навчальних дисциплін, практик, курсових та випускної кваліфікаційної роботи щодо підготовки бакалаврів за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізацією «Економіка»), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка / О. Г. фон Будау, Т. Б. Гуменюк, Н. М. Титова, О. О. Субіна. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2017. – 195 с.
7. Петько Л. В. «Невизначеність якості» з огляду на модернізацію системи освіти в Україні / Л. В. Петько // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 3. – С. 56–62.
8. Петько Л. В. Підготовка нового педагога-економіста – виклик сучасній педагогічній університетській освіті (на прикладі створення нових навчальних програм з іноземної мови за фахом зі спеціальності 6.030601 «Менеджмент (управління персоналом)» / Л. В. Петько // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 27. – С. 95–101.
9. Петько Л. В. Програма вступного випробування з іноземної мови (англійська, німецька, французька) за професійним спрямуванням для вступників до магістратури НПУ ім. М. П. Драгоманова: методичні вказівки для студентів, бакалаврів та викладачів ВНЗ / Л. В. Петько, В. В. Ніколаєнко ; за ред. Гончарова В. І. – [2-ге вид., доп. і випр.], 2011. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 76 с.
10. Петько Л. В. Філософсько-лінгвістичні ідеї розуміння міжлюдської комунікації у соціальному середовищі / Л. В. Петько // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» : зб. наук. праць / укл. І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. М. Новоселецька. – Острого : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2015. – Вип. 53. – С. 309–312.
11. Психолого-педагогические проблемы профессионального обучения / [под. ред. П. Я. Гальперина, Н. Ф. Талызиной, З. А. Решетовой]. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 208 с.
12. Тернопільська В. І. Дерев'яно О. В. Визначення критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх гірничих інженерів / В. І. Тернопільська, О. В. Дерев'яно / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 31 : зб. наук. пр. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 264–267.
13. Титова Н. М. Використання нових інформаційних технологій в професійній підготовці майбутнього педагога професійного навчання [Електронний ресурс] / Н. М. Титова. – Режим доступу : iprobuk.cv.ua/images/comprofiler/Титова.doc.
14. Титова Н. М. Електронний журнал обліку успішності студентів як ефективний інструмент моніторингу якості вищої освіти / Н. М. Титова // Innovative processes in education: Collectivemonograph. – AMEETSр. z o.o., Lodz, Poland, 2017.
15. Титова Н. М. Система оцінювання навчальних досягнень з креслення майбутніх вчителів трудового навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. :13.00.02 – «Теорія та методика навчання» / Н. М. Титова, НПУ імені М. П. Драгоманова. – К., 2011. – 21 с.

16. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. Магістратури / Ю. О. Шабанова; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д. : НГУ, 2014. – 120 с.
17. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
18. Pet'ko Lyudmila. Developing students' creativity in conditions of university / LyudmilaPet'ko // Research: tendencies and prospects: Collection of scientific articles. – Editorial Arane, S.A. de C.V., Mexico City, Mexico, 2017. – P. 272–276.
19. Tytova N. M. Features educational assessment of future teachers' educational achievements in vocational education / N. M. Tytova // Prospects for development of education and science: Collection of scientific articles. – Academic Publishing House of the Agricultural University Plovdiv, Bulgaria, 2016. – P. 366–369.
20. Tytova N. M. Influence of diversification professional education environment preferred of vocational educational teachers / N. M. Tytova // Economics, management, law: socio- economical aspects of development: Collection of scientific articles. Volum 2. Psychology. Pedagogy and Education. – EdizioniMagi – Roma, Italy. – 2016. – P. 260–262.
21. Tytova N. M. Modern prospects in development of vocational education in Ukraine / N. M. Tytova //Intellectual Archive. – Toronto : Shiny Word.Corp. (Canada). – 2017. – Vol. 6. – No. 2 (March/April). – P. 120–125.

Н. М. Титова,
НПУ ім. М. П. Драгоманова, г. Київ, Україна

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ

В статье представлено экспериментальную проверку системного подхода к психолого-педагогической подготовке специалистов отрасли знаний 01 Образование / Педагогика специальности 015 «Профессиональное образование (по специализациям)» образовательного степени «Бакалавр» в НПУ имени М. П. Драгоманова. Определены пути реализации системного подхода в подготовке будущих педагогов профессионального обучения, что позволит диверсифицировать психолого-педагогическую часть содержания профессионального образования в университетах та обеспечить ее системность, преемственность и непрерывность.

Ключевые слова: профессиональное образование; педагог профессионального обучения; системный подход.

N. Tytova,
National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

SYSTEM APPROACH TO PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL TRAINING FUTURE VOCATIONAL EDUCATION TEACHERS AT THE UNIVERSITY

The article presents the experimental verification of the systematic approach in the psychological-pedagogical training vocational education teachers in knowledge 01 Education / Pedagogy of specialty 015 «Professional education (in specialization)» of the educational degree «Bachelor» at the Dragomanov National Pedagogical University. The ways of implementing a systematic approach in the training of future vocational training teachers are determined, which will allow diversifying the psychological and pedagogical component of the content of vocational education at the universities and ensuring its systematicness, succession and continuity.

Key words: vocational education and training; teacher of vocational education and training; system approach.

Рецензенти: *Мещанинов О. П.,* д-р пед. наук, професор;
Костєва Т. Б., канд. пед. наук, доцент кафедри.

© Титова Н., 2017

Дата надходження статті до редколегії 12.10.17